Ramunė Butrimaitė

Liejyklos gatvė 8

2019 m. balandžio–gruodžio mėnesiais APC tęsė detaliuosius tyrimus Liejyklos g. 8 Vilniuje. 2018 m. vykdytų tyrimų metu (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 456–463) liko neištirtas apie 64 m^2 dydžio plotas ties įvažiavimu sklypo P dalyje, apsauginė 1–2 m pločio žemių juosta palei Š, R ir V kiemo ribą (apie 94 m^2) bei kultūrinio sluoksnio fragmentai po pamatais. 2019 m. buvo baigti tirti 2018 m. kasti plotai 2, 3. Plotas 4 kastas sklypo R dalyje, dalinai nugriovus pastato R korpusą. Plotas 5 tirtas sklypo P dalyje, buvusio įvažiavimo vietoje. Plotas 6 tirtas ties pastatu Liejyklos g. 8, važiuojamoje dalyje, naujo vandentiekio įvado vietoje (1, 2 pav.).

Dabartinė Liejyklos gatvė baigta formuoti tik XIX a. viduryje. Gatvės pavadinimas kilo nuo XVII a. buvusios patrankų liejimo dirbtuvės Radvilų jurisdikoje. XIX a. gatvė buvo vadinama Puškarska, vėliau Semionovska ir Preobraženskaja. Tarpukariu gatvė vadinta Liudvisarska. 1737 m. K. Fiurstenhofo plane už miesto gynybinės sienos ir upelio, Totorių gatvės ir Odminių gatvės pavaizduotas medinis užstatymas. 1808 m. K. Griunerto plane Liejyklos gatvės važiuojamojoje dalyje dar stovėjo mediniai 670 posesijos namai, palei kuriuos iš P pusės tekėjo Vingrės (Kačergos) upelis. Pagal

1 pav. I horizonto planas: 1 – kvadratai; 2 – 2018 m. tirtų plotų riba; 3 – patalpos; 4 – atkastų mūrų fragmentai; 5 – atkastos medinės konstrukcijos; 6 – atkasti mūrų, rištų moliu, fragmentai; 7 – akmenų grindiniai; 8 – 2019 m. tirtų plotų ribos. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 1. Plan of horizon I: 1 – excavation grid; 2 – boundaries of the areas excavated in 2018; 3 – rooms; 4 – fragments of unearthed masonry walls; 5 – unearthed wooden constructions; 6 – unearthed fragments of masonry walls bound with clay; 7 – stone paving; 8 – boundaries of the areas excavated in 2019

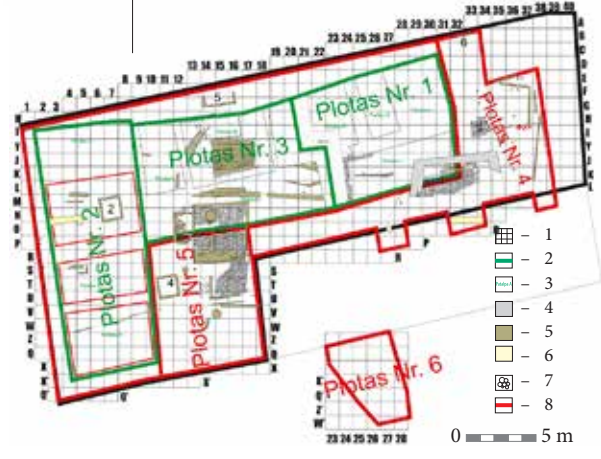

2 pav. II horizonto planas: 1 – kvadratai; 2 – 2018 m. tirtų plotų riba; 3 – patalpos; 4 – atkastų mūrų fragmentai; 5 – atkastos medinės konstrukcijos; 6 – atkasti mūrų, rištų moliu, fragmentai; 7 – akmenų grindiniai; 8 – 2019 m. tirtų plotų ribos. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 2. Plan of horizon II: 1 – excavation grid; 2 – boundaries of the areas excavated in 2018; 3 – rooms; 4 – fragments of unearthed masonry walls; 5 – unearthed wooden constructions; 6 – unearthed fragments of masonry walls bound with clay; 7 – stone paving; 8 – boundaries of the areas excavated in 2019

1837 m. perspektyvinį Vilniaus miesto planą, nubraižytos naujai formuojamų Liejyklos, L. Stuokos-Gucevičiaus ir Totorių gatvių raudonosios linijos, generalgubernatoriaus sodo naujos ribos, mediniai namai (buvusi posesija 671) ir seni mūriniai namai nugriauti, suformuotos naujos gatvės, o tarp dabartinio sklypo Liejyklos g. 8 ir L. Stuokos-Gucevičiaus g. 13 pastatų tekėjo kanalizuota Kačerga. XX a. pradžioje pastatytas dviejų aukštų gyvenamasis pastatas išliko iki šių dienų. Atkūrus nepriklausomybę, Liejyklos g. 8 sklypo išlikusi dviejų aukštų pastato dalis palei gatvę rekonstruota.

Plote 2, sklypo V dalyje, palei Totorių gatvę iki įžemio baigtas tirti kultūrinis sluoksnis. *Patalpoje A* 1,64 m gylyje nuo žemės paviršiaus atidengtas V–R kryptimi orientuoto 195x25x 20 cm dydžio molio ir akmenų pamato fragmentas. Patalpoje A apatinio durpių sluoksnio viršus fiksuotas 3,1–3,16 m gylyje. Jame atidengta medinė dviejų lentų 150x20x3 cm dydžio konstrukcija. Durpių sluoksnyje aptikta pavienių XVII–XIX a. buitinės keramikos radinių. Įžemis – nejudintas žvyro sluoksnis fiksuotas 3,2–3,64 m gylyje.

Patalpoje B iki įžemio baigtas tirti kultūrinis sluoksnis. 3–3,35 m gylyje prasidėjo durpingos žemės sluoksnis, kurio storis siekė 50–85 cm. Durpių apačia ir smėlio įžemis fiksuotas 3,85 m gylyje. Durpių sluoksnyje 3,63–3,83 m gylyje atidengta sunykusių 4 medinių lentų konstrukcija.

Rūsio patalpoje 2019 m. nuardžius skliautą ir išvalius griuvenas, durpių sluoksnyje 3,31–3,75 m gylyje atidengtas spėjamo medinio pastatėlio L formos 2,3x0,4 m dydžio akmenų pamato fragmentas. Patalpos Š dalyje 3,41–3,54 m gylyje atidegtas V–R kryptimi orientuoto medinio latako fragmentas. Išlikęs latakas 1,51 m ilgio, 26 cm pločio. Patalpos V dalyje durpių sluoksnyje 3,79–3,91 m gylyje atidengtas medinis šulinys, surėstas iš pusapvalių rąstų. Rąstai nusklembta lygiąja puse kloti į vidų. Šulinys 1,6x1,75x1,57x1,78 m dydžio. Išlikę 4 rąstų vainikai. Bendras išlikęs aukštis – 80 cm. Šulinio viduje aptikti archeologiniai radiniai datuojami XVIII–XIX a. Įžemis – nejudinto šlyno sluoksnis fiksuotas 4,1–4,17 m gylyje.

Plotas 3 baigtas tirti 2018 m. detaliųjų tyrimų metu palikus apsauginę 1–2 m pločio žemių juostą ties sklypo Š riba. Pradėjus ruošti vietą pamatų įgilinimui, ploto 3 patalpose A ir B fiksuoti 2018 m. detaliųjų tyrimų metu dalinai atidengti mūro konstrukcijų fragmentai. *Patalpos A* Š dalyje atidengtas plytų mūro spėjamos krosnies tęsinys. Išlikęs bendras krosnies dydis 2x1,45 m. Po krosnies padu atidengtas 1,25x1 m dydžio lauko akmenų grindinio fragmentas. *Patalpoje B*, ties sklypo Š riba visai atidengtas neaiškios paskirties pamato fragmentas, orientuotas V–R kryptimi.

Plotas 4 tirtas sklypo PR ir R dalyse, dalinai nugriovus pastato R korpusą (3 pav.). Bendras jo dydis 108 m^2. Ploto P dalyje atidengti 2018 m. tyrimų metu aptikto XVIII a. datuojamo pastato pamatinės dalies fragmento tęsi-

3 pav. Ploto 4 bendras vaizdas iš R. R. Butrimaitės nuotr.

Fig. 3. General view of area 4, as seen from the E

nys. XVIII a. stačiakampis pastatas yra 7x5 m dydžio, V prieangis ar priestatas 3,5x1,5 m dydžio. Įžemis pasiektas ties H_{abs} 95,00–95,43 m. Pamatas 60–70 cm pločio. Plytos ir pusplytės 32x13x7,5; 27x16,5x?; 15x11x5; 18x15x6 cm dydžio. Pastato viduje atidengtas akmenų grindinys, ant kurio aptikti keli degusių medinių rąstų fragmentai. Į Š nuo XVIII a. pastato rastas 1x1,1 m dydžio buvusio medinio šulinio 3 su akmenų grindiniu fragmentas.

Ploto 4 R dalyje, ties H_{abs} 95,42–95,55 m aptikti 20–25 m. moters griaučiai. Skeletas orientuotas galva į V (kaukolė nerasta), paguldytas ant dešiniojo šono, kairė koja sulenkta ant dešiniosios. Ties keliu aptiktas medinio šaukšto kaušelio fragmentas, kuriame rasta smulkių įvairaus dydžio stiklo karoliukų.

Ploto 4 R dalyje durpių sluoksnyje atidengtos išilginių rąstų, orientuotų Š–P kryptimi, liekanos. Rąstų viršus fiksuotas ties H_{abs} 95,35–95,46 m. Spėjama, kad tai buvęs Vingrės upelio šlaito sutvirtinimas. Buvusiame upelio šlaite aptikta nemažai archeologinių radinių – XVIII–XIX a. buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Ploto ŠR dalyje po R pastato korpuso dalimi lietui išplovus sienelę, durpių sluoksnyje atsidengė medinė rąstinė konstrukcija. 7 eilės rąstų orientuotos R–V kryptimi. Rąstų viršus fiksuotas ties H_{abs} 95,65 m, apačia – ties H_{abs} 94,99 m. Bendras medinės konstrukcijos aukštis – 1,14 m, plotis – 1,6 m. Spėjama, kad tai buvusio tiltelio per Vingrės upelį liekanos. Įžemis ploto 4 R dalyje, ties upelio šlaito sutvirtinimo medine konstrukcija fiksuotas H_{abs} 94,30 m.

Plotas 5 kastas sklypo P dalyje, buvusio įvažiavimo iš Liejyklos gatvės vietoje. Žemės paviršius fiksuotas ties H_{abs} 99,91 m. 2019 m. atkasti 2018 m. vykdytų tyrimų metu atidengtų pamatų tęsiniai. Tyrimų metu atidengti 1817–1826 m. statyto namo rūsio sienų mūrai, vėlesnių etapų priestatų ir pertvarinės sienos fragmentai, 1911–1924 m. laikotarpio architektūrinių ir inžinerinių elementų liekanos. Iki durpių sluoksnio kastas viršutinis sujauktos struktūros žemės sluoksnis su gausiomis XX a statybinėmis šiukšlėmis (4 pav.).

Ploto 5 ŠR kampe fiksuota ūkinė duobė, įkasta iki 1,9 m gylio, jos viršus – ties H_{abs} 97,80 m. Joje aptikta daug buitinės keramikos ir koklių fragmentų, keletas individualių radinių, datuojamų XVII–XVIII a.

Plote 5 durpių sluoksnio viršus fiksuotas iš karto po XIX–XX a. pamatais, ties H_{abs} 96,75–96,98 m. Tyrimų metu didžiojoje ploto dalyje durpių sluoksnyje atidengtos medinio pastato liekanos (5 pav.). Pastato vidus buvo grįstas akmenų grindiniu. Fragmentiškai išlikęs tik vienas pastato rąstų vainikas. Rąstai fiksuoti ties H_{abs} 95,85–96,25 m. Pastate buvo 3 patalpos: 2,6x1,4 m dydžio priestatas, 4,2x4,10 m dydžio centrinė patalpa ir 3x2,5 m dydžio P patalpa. Į V nuo pastato, ties H_{abs} 95,80–96,07 m aptiktas 1,5x1,5 m dydžio medinis *šulinys 4*. Išlikę 3 rąstų vainikai. Šulinys įkastas į įžemį, jo dugnas pasiektas ties H_{abs} 95,51 m. Įžemis ties šuliniu fiksuotas ties H_{abs} 95,99 m.

Plotas 6 tirtas prie pastato Liejyklos g. 8, pėsčiųjų šaligatvio ir gatvės važiuojamojoje dalyje, naujo vandentiekio įvado vietoje. Kasta netaisyklingos trapecijos formos 6,5x5 m dydžio perkasa. Bendras tyrimų plotas – 26 m^2. Tyrimų metu kasta iki 1,8 m gylio. Kultūrinis sluoksnis iki projektinio gylio stipriai suardytas tiesiant inžinerinius tinklus, įžemis nepasiektas.

Sklypo daliniu perimetru statybos darbų metu ties Š (sienos ilgis – 34 m), V (sienos ilgis 20 m) ir dalinai sklypo P riba (sienos ilgis – 15 m) gilinti pamatai (plotis visur 60 cm). Gilinime 7 sklypo ŠV kampe durpių sluoksnyje fiksuotas 28 cm skersmens medinio vandentiekio vamzdis, orientuotas V–R kryptimi. Vamzdžio viršus fiksuotas 3,32 m gylyje (H_{abs}

4 pav. Ploto 5 bendras vaizdas iš R. R. Butrimaitės nuotr.
Fig. 4. General view of area 5, as seen from the E

5 pav. Ploto 5 bendras vaizdas iš R. R. Butrimaitės nuotr.
Fig. 5. General view of area 5, as seen from the E

96,71 m). Gilinimuose 20 ir 23 ties sklypo Š riba durpių sluoksnyje atidengtas rąstinės konstrukcijos medinis *šulinys 5* (ties H_{abs} 95,76–96,88 m). Išlikę 5 rąstų vainikai. Dalinai atidengtas 2,5x1 m dydžio šulinys 5. Spėjama, kad ši medinė dėžės formos konstrukcija skirta vandens surinkimui. Gilinime 65 sklypo ŠR kampe atidengtas medinio rentinio šulinio 6 fragmentas (ties H_{abs} 95,09–96,04 m). P siena, surėsta iš 4 eilių lentų, 1,06 m pločio, 72 cm aukščio. Gilinime 113 ties sklypo P riba durpių sluoksnyje, H_{abs} 96,61 m aptiktas spėjamo medinio latako fragmentas. Latakas puslankio formos, 60 cm pločio, sienelės 4 cm storio. Durpių apačia pasiekta ties H_{abs} 96,46 m. Po jomis buvo suplauto smėlio sluoksnis su 15 cm durpių tarpsluoksniu, kuris fiksuotas ties H_{abs} 96,31 m.

Detaliųjų tyrimų metu visiškai ištirtas Liejyklos g. 8 vidinis kiemas. Bendras 2018–2019 m. kiemo tyrimų plotas 609,5 m^2. Pamatai gilinti ties sklypo Š, V ir dalinai P ribomis. Bendras vykdytų tyrimų pamatų gilinimo plotas – 45,5 m^2. Ties pastatu Liejyklos g. 8, važiuojamoje dalyje kastas 26 m^2 dydžio plotas 6. Iš viso 2018–2019 m. detalieji tyrimai Liejyklos g. 8 vykdyti 681 m^2 plote. 2019 m. I horizonte atidengti 1817–1826 m. statytų pastatų pamatų fragmentai, vėlesnių etapų priestatai ir pertvarinės sienos, 1911–1924 m. laikotarpio architektūrinės ir inžinerinės liekanos. II horizonte kultūrinio sluoksnio durpių sluoksnyje aptiktos 2 pastatų liekanos, datuojamos XVIII–XIX a., 1 griautinis palaidojimas, 5 medinių šulinių liekanos, 3 medinių latakų fragmentai, medinio vandentiekio fragmentas, Vingrių upelio šlaito sutvirtinimo rąstinė konstrukcija ir spėjamo tiltelio per upelį vieta. Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas – durpių sluoksnis datuojamas XVIII–XIX a. Detaliųjų tyrimų metu sklypo V dalyje įžemio viršus fiksuotas ties H_{abs} 95,99–96,38 m, o R pirminis reljefas žymiai žemėja iki H_{abs} 94,30–95,00 m.

Vykdyti archeologiniai tyrimai Liejyklos g. 8 aplinkoje parodė, kad ši teritorija dėl nepalankios pelkėtos vietovės buvo vėlai apgyvendinta. Pirmieji mediniai pastatai Vingrio upelio slėnyje pradėti statyti XVIII a. Mūrinis sklypo užstatymas pradėtas tik XIX a. I pusėje. Aptikti XVII–XX a. archeologiniai radiniai (buitinės keramikos, koklių, odos, medžio dirbinių fragmentai) perduoti LNM (iš viso 1054).

Liejyklos St. 8

In 2019, the APC continued the excavation begun in 2018 at Liejyklos St. 8, namely the complete excavation of the inner courtyard. A total of 609.5 m^2 was excavated in the courtyard in 2018–2019 (Figs. 1, 2). Foundation orders were to be executed at the plot's N, W, and in part S boundaries. A total of 45.5 m^2 was investigated in connection with the foundation orders. Area 6 (26 m^2) was dug in the carriageway at the building at Liejyklos St. 8. In all, 681 m^2 were excavated in 2018–2019. In 2019, fragments of the foundations of buildings erected 1817–1826, later outbuildings, and partition walls as well as architectural and utility line remnants from 1911–1924 were unearthed in horizon I. The remains of 2 18th–19th-century buildings, 1 inhumation, the remains of 5 wooden wells, fragments of 3 wooden gutters, a fragment of a wooden water pipe, a timber construction for reinforcing the bank of the Vingriai, and the site of a suspected bridge over the stream were discovered in horizon II in a peaty layer of the cultural layer (Figs. 3–5). The bottom horizon of the cultural layer was a peaty layer dating to the 18th–19th centuries. The excavation reached sterile soil in the W part of the plot at a height of H_{abs} 95.99–96.38 m, while the original relief was significantly lower in the E part at a height of up to H_{abs} 94.30–95.00 m.